

и излазак из сиромаштва (нарочито код земаља у развоју и транзиционих земаља које не поседују довољно сопствених средстава за развој). Велики је значај СДИ за земљу домаћина истих. У економској литератури постоје мноштво студија где се описује утицај СДИ на привредни раст као разнолик. Док једне говоре о позитивним, друге говоре о негативним ефектима. Постоји и трећа група где се сведочи о помешаним ефектима у зависности од услова земље домаћина и типа СДИ. Важно је напоменути да ефекти СДИ на економски раст зависе од економских, политичких, социјалних и културних услова који владају у земљи домаћину СДИ.

Не треба се обазирати на негативне закључке које промовишу припадници академског скептицизма. Они се ослањају на тезу да узрочно-последична веза између СДИ и економског развоја не постоји што представља научно неутемељену политичку критику антиглобалистичког типа.

Не треба се уопште расправљати да ли су СДИ корисне или нису за једну земљу, већ се треба ухватити у коштац са њима како би се исте искористиле за унапређење домаће привреде. Земље које не поседују довољно сопствених средстава свакодневно улажу напоре у привлачењу СДИ, побољшавајући своје пословно окружење и стварајући атрактиван инвестициони амбијент, како би постале што атрактивније за исте. Колико је велика борба међу земљама за што већи прилив СДИ и колико су токови истих на глобалном нивоу порасли, најбоље ће нам показати подаци из најновијег UNCTAD-овог Извештаја о инвестицијама у свету.

1. UNCTAD-ОВ WORLD INVESTMENT REPORT

Конференција Уједињених нација за трговину и развој - United Nations Conference on Trade and Development – UNCTAD је основана 1964. године на предлог Несврстаних земаља и то као стално међувладино тело успостављено од стране Генералне скупштине Уједињених нација. Идеја за оснивањем UNCTAD-а је пре свега заснована на проблемима земаља у развоју на међународном тржишту, међународној сарадњи, као и великом диспаритету између развијених земаља и земаља у развоју. На почетку основања је било замишљено да UNCTAD буде оперативна организација која ће се борити за поправљање положаја земаља у развоју у светској привреди. Дакле, циљ оснивања је био обезбеђивање форума на којем земље у развоју могу разговарати о проблемима који се односе на њихов економски развој. Међутим, развијене земље то нису прихватиле, па је UNCTAD остао

организација саветодавног и публицистичког карактера. UNCTAD се као главни орган Генералне скупштине Уједињених нација бави трговином, инвестицијама и развојем. Поред тога што је UNCTAD одговаран Генералној скупштини УН и Економском и социјалном већу, такође је део развојне групе УН. (<http://unctad.Org/en/Pages/aboutus.aspx>) Тренутно, UNCTAD има 194 државе чланице. Седиште организације је у Женеви а своје канцеларије има и у Њујорку и Адис Абеби. UNCTAD има 400 запослених и стални годишњи буџет од око 50 милиона долара и око 25 милиона долара ванбуџетских средстава техничке помоћи.

Најзапезенија конкретна активност UNCTAD-а је што је 1968., са применом од 1971., изборио за увођење нерезипрочних односно једностраних преференцијала, које од тада и још увек одобравају развијене земље земљама у развоју, где су, у оквиру одређених континентата, углавном, укинута царине на индустријске производе које земље у развоју извозе на тржишта развијених земаља. (Унковић, 2010: стр. 342.)

Од оснивања па до данашњег дана одржано је укупно 14 конференција, које се обично састају једном у 4 године.

Табела бр. 1: Одржане конференције UNCTAD-а

Редни број	Конференција	Датум	Место одржавања
14.	XIV UNCTAD	17. - 22.07.2016.	Најроби, Кенија
13.	XIII UNCTAD	21. - 26.04.2012.	Доха, Катар
12.	XII UNCTAD	21. - 25.04.2008.	Акра, Гана
11.	XI UNCTAD	13. - 18.06.2004.	Сао Пауло, Бразил
10.	X UNCTAD	12. - 19.02.2000.	Бангкок, Тајланд,
9.	IX UNCTAD	27.04.- 11.05.1996.	Мидранд (Јоханезбург), Јужна Африка
8.	VIII UNCTAD	8.-25.02.1992	Картагена, Колумбија
7.	VII UNCTAD	1987.	Женева, Швајцарска
6.	VI UNCTAD	1983.	Београд, СФР Југославија
5.	V UNCTAD	1979.	Манила, Филипини
4.	IV UNCTAD	1976.	Најроби, Кенија

3.	III UNCTAD	1972.	Сантјаго, Чиле
2.	II UNCTAD	1968.	Њу Делхи, Индија
1.	I UNCTAD	1964.	Женева, Швајцарска

Извор: <http://unctad.org/en>

UNCTAD, поред „World Inverstment Report – WIR“ - Извештај о инвестицијама у свету, издаје и годишњак „Trade and Development Report“ - Извештај о трговини и развоју (<http://unctad.org/en/Pages/Publications/TradeandDevelopmentReport.aspx>) и статистички годишњу публикацију „Handbook of International Trade Statistics“ - Статистички приручник међународне трговине (<http://unctad.org/en/Pages/Publications/Handbook-of-Statistics.aspx>), које су у свету цењене и често цитиране публикације.

Извештај о инвестицијама у свету који издаје UNCTAD излази једном годишње. У Извештају се сваке године анализирају најновији трендови у токовима страних директних инвестиција широм света.

Први Извештај је изашао 31.07.1991. године под називом „WORLD INVESTMENT REPORT 1991 - The Triad In Foreign Direct Investment“ (UNCTAD, 1991) и исти има 110. страна. До данас је изашло укупно 27 Извештаја о инвестицијама у свету. Последњи извештај носи назив „WORLD INVESTMENT REPORT 2017 – Investment and the Digital Economy“ (UNCTAD, 2017), изашао је 07.06.2017. године и има 238. страна. (Опширније о свим Извештајима о инвестицијама у свету на <http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment%20Report/WIR-Series.aspx?Re=1,20>)

2. ТОКОВИ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА У СВЕТУ ПО WIR 2017

Познато је да СДИ датирају од давнина јер су људи у давној прошлости размењивали робу и услуге, инвестирали ван граница својих земаља. (Дашић, 2011: стр. 54.) Крај XX и почетак XXI века представљају фазу када СДИ доживљавају изузетну експанзију својих токова у свету, чиме још више добијају на значају и постају кључна карика инвестирања у свету. Као резултат ове експанзије, стране директне инвестиције су временом постајале све значајнији облик међународног пословања и уласка компанија на инострана тржишта путем оснивања филијала у већинском или потпуном власништву. (Радевић и остали, 2016: стр. 29.) Познато је да су СДИ, поред међународног кретања зајмовног капитала и портфолио

инвестиција, три главна облика међународног кретања капитала. (Ковач, 1994: стр. 274.)

У наведеном Извештају се приказују подаци везано и за приливе и за одливе СДИ у свету.

На следећем графикону је приказан прилив СДИ у свету и по групама земаља у периоду од 2005-2016. године са пројекцијом за 2017/2018. годину, изражен у милијардама USD.

Графикон 1: Прилив СДИ у свету и по групама земаља, 2005-2016., са пројекцијом за 2017/2018. (у млрд. USD и у %)

Извор: UNCTAD, 2017: p. 2.

Са наведеног графикона, што се тиче прилива СДИ у свету у периоду од 2005-2016. године могу се запазити, поред периода раста, и периоди пада истих. Са укупним приливом СДИ у свету од 1.978 милијарди USD, 2007. година је година са оствареним највећим приливом СДИ у историји човечанства.

У табелама 2 и 3 приказани су приливи и одливи СДИ у свету и по групама земаља за период од 2011-2016. године, изражени у милијардама USD.

Табела 2: Прилив СДИ у свету и по групама земаља, 2011-2016, у милијардама USD.

Регион/економија	Прилив СДИ					
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Свет	1.591	1.592	1.443	1.323	1.774	1.746
Развијене земље	824	856	684	563	984	1.032
Земље у развоју	687	670	674	703	752	646
Транзиционе земље	79	64	84	56	37	68

Извор: UNCTAD, 2017: p. 222-225.

Након периода непрекидног раста од 2005-2007. године глобални СДИ токови у 2008. и почетком 2009. године показују опадајуће вредности. Економска криза, рецесија и превирања на финансијским тржиштима у свету су негативно утицале на глобалне токове СДИ. Глобални прилив СДИ има позитиван тренд раста све до 2012. године (1.592 милијарди USD) када наилази тренд глобалног пада СДИ све до 2014. године (1.323 милијарди USD). Од 2014. до 2015. имамо раст прилива глобалних токова СДИ (1.774 млрд. USD), да би у 2016. опет имали благи пад СДИ активности (1.746 млрд. USD).

Табела 3: Одлив СДИ у свету и по групама земаља, 2011-2016, у милијардама USD.

Регион/економија	Одлив СДИ					
	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Свет	1.576	1.388	1.399	1.253	1.594	1.452
Развијене земље	1.129	974	890	707	1.172	1.043
Земље у развоју	390	381	432	472	389	383
Транзиционе земље	55	32	75	72	32	25

Извор: UNCTAD, 2017: p. 222-225.

Исто као и кретање прилива, кретање одлива СДИ у свету поред периода раста има и периоде пада истих. Највиши ниво одлива СДИ је достигнут 2007. године (2.146 милијарди USD), када је и прилив СДИ у свету био највиши. (UNCTAD, 2009: p. 247-250.)

Из табеле 2 и 3 може се запазити да развијене земље и даље имају доминантно учешће у инвестиционим токовима света -

приливима и одливима СДИ активности. Повезаност токова СДИ и економских активности у развијеним земљама је очигледна, па се тако огроман пад СДИ активности након 2000. године, када је достигао дотадашњи максимум, може приписати рецесији у америчкој привреди, која је готово преполовила прилив СДИ у развијене и неразвијене земље у Азији и Латинској Америци.

Од укупног прилива СДИ у свету у 2016. години на развијене земље отпада око 60%, на земље у развоју 36% док на транзиционе земље отпада мање од 5%. Слична ситуација је и по питању одлива СДИ где је развијене земље у 2016. години учествују са око 71%, земље у развоју 26% а транзиционе земље са нешто мање од 3% укупно остварених одлива СДИ.

Највећи прилив СДИ од развијених земаља оствариле су САД (391 милијарди USD), Велика Британија (253 милијарди USD), од земаља у развоју предњачи Кина (241 милијарди USD), док од транзиционих земаља Русија (37 милијарди USD). Од транзиционих земаља Југоисточне Европе највећи прилив СДИ остварила је Србија (2,299 милијарди USD). Што се тиче транзиционих земаља, СДИ „могу доприносити процесу транзиције директно, кроз прилив капитала, и индиректно, кроз трансфер технологије, кроз стварање нових продајних канала за домаћа предузећа и кроз јачање конкуренције и процеса реструктурирања у домаћој привреди“. (Несторовић, 2015: стр. 1.)

Слична ситуација је и по питању одлива СДИ у 2016. години. Од развијених земаља предњачи САД (299 милијарди USD), Холандија (173 милијарди USD), од земаља у развоју Кина (183 милијарди USD), док од транзиционих земаља Русија (27 милијарди USD). Од транзиционих земаља Југоисточне Европе највећи одлив СДИ остварила је Србија (0,240 милијарди USD).

Укупни сток (stock) СДИ (који такође може бити улазни - inward stock и излазни - outward stock), подразумева укупну вредност СДИ активности у једној тачки времена, тј. у одређеном тренутку. У табелама 4 и 5 су приказани укупни улазни и излазни сток СДИ у свету и по групама земаља у 2000., 2010. и 2016. години изражени у милијардама USD.

Табела 4: Укупан улазни сток СДИ у свету и по регионима, 2000., 2010., 2016. (у милијардама USD)

Регион / Година	2000.	2010.	2016.
Свет	7.489	20.244	26.728
Развијене земље	5.767	13.443	16.917

Земље у развоју	1.669	6.102	9.077
Транзиционе земље	52	698	733

Извор: UNCTAD, 2017: п. 226-229.

Табела 5: Укупан излазни сток СДИ у свету и по регионима, 2000., 2010., 2016. (у милијардама USD)

Регион / Година	2000.	2010.	2016.
Свет	7.460	20.939	26.159
Развијене земље	6.699	17.556	19.961
Земље у развоју	741	3.014	5.808
Транзиционе земље	19	365	383

Извор: UNCTAD, 2017: п. 226-229.

Из наведених табела се може запазити да развијене земље предњаче у вредностима улазног и излазног стока СДИ, док је учешће транзиционих земаља занемарљиво.

На графикону 1 је приказана пројекција глобалних токова СДИ за 2017/2018. годину. Не очекује се пад глобалних токова СДИ, с тим да ће они имати највероватније благи раст својих активности, мада је рекорд из 2007. године у садашњем тренутку тешко достижан. Снажна посвећеност највећих транснационалних компанија ширењу свог пословања у иностранству, као и њихов релативни оптимизам за средњорочни развој њиховог пословног окружења, оставља отвореном могућност за раст СДИ токова.

Светске токове страних директних инвестиција у последњој деценији XX века и на почетку XXI века, карактерише:

- доминација развијених земаља у инвестиционим токовима света, и приливима и одливима. Оне су биле и остале кључни актери у инвестиционим токовима на светском нивоу;

- јачање улоге земаља у развоју у токовима СДИ у свету, које почињу у значајној мери да учествују у светским токовима СДИ, а пре свега у приливима СДИ у свету. Захваљујући либерализацији својих инвестиционих политика и укупних режима привређивања, оне постају све привлачније инвестиционе локације. Јачању позиције земаља у развоју у инвестиционим токовима допринела је и рецесија на почетку 1990-тих, која је захватила само развијени део света, док су поједине земље у развоју, нарочито из источне Азије и Латинске Америке, у целокупном периоду бележиле значајне стопе економског

раста. Азијске и латиноамеричке земље јачају своје инвестиционе потенцијале и све чешће се јављају и у улози инвеститора на другим тржиштима;

- земље Централне и Источне Европе, после укидања централно-планских привреда, отварају своја врата за улазак страног капитала. Токови СДИ ка овим транзиционим земљама, које спроводе приватизацију и либерализују своје инвестиционе политике, све више добијају на значају. Приливи СДИ у ове земље, тиме и њихово учешће у светским приливима СДИ, имају, уз мање падове, готово непрекидан узлазни тренд током деведесетих. (Стојадиновић Јовановић, 2008: стр. 38-39.)

Дакле, у новије време, генерално дејствује шест група чинилаца брзог раста СДИ у светској привреди:

а) либерализација и дерегулација међународног тржишта капитала;

б) кодификација система заштите страног капитала (тзв. национални третман) која у новије време подстиче реинвестирање профита;

ц) растући технолошки јаз између појединих категорија земаља (висок и недостижан финансијски праг уласка у подручја нових технологија);

д) нови приступи у развојним и економским политикама (концепт отворене привреде са флексибилним курсом), са ослоном на новим својинским (приватизација у земљама централне и источне Европе) и спољнотрговинским (слободне царинске зоне у НР Кини) режимима, који стварају стимулативни амбијент за приливе страног капитала;

е) успешне стабилизационе и макроекономске политике низа значајних земаља у развоју (Бразил, Мексико...) са високим коефицијентом сервиса спољњег дуга, и

ф) појава нових земаља са вишком капитала и потребом стварања нових тржишта (земље југоисточне Азије, тзв. „Мали Тигрови“). (Поповић, 1999: стр. 4.)

ЗАКЉУЧАК

Развој једне националне привреде у данашњем савременом глобалном окружењу зависи од веза и односа које она успоставља са остатком света. Инвестициони токови који обезбеђују интернационализацију и уклапање у динамику светског тржишта, поред трговине, обележавају садржај и интензитет тих односа. СДИ са својим позитивним ефектима на привредни раст земље домаћина, мењају

свест људи који су били скептици према истима, па је данас све више земаља спроводи активну политику привлачења страног капитала. Постати, а нарочито остати атрактивна дестинација за стране инвеститоре није нимало лак посао. Глобални раст токова СДИ крајем XX и почетком XXI века значајно је утицао на економски развој многих земаља у свету. Управо је UNCTAD-ов World Investment Report веома значајан за анализу глобалних токова СДИ, како би се предузеле мере на привлачењу одређених страних инвеститора.

ЛИТЕРАТУРА

Дашић, Б. (2011) Стране директне инвестиције и регионални развој Србије, Земун, Невен.

Ковач, О. (1994) Платни биланс и међународне финансије, Београд, CESMECON.

Несторовић, О. (2015) Стране директне инвестиције као фактор одрживог развоја Републике Србије, Докторска дисертација, Крагујевац, Економски факултет.

Поповић, Т. (1999) Актуелна кретања у међународном окружењу и Југославија – модел транзиције и транзициони потенцијал Југославије, Зборник радова – Изазови развоја на прелазу у 21. век, Београд, Институт економских наука.

Радевић, Б., Стојадиновић Јовановић, С., Дашић, Б. (2016) Међународно пословање и финансирање, Државни универзитет у Новом Пазару, Департаман за економске науке.

Стојадиновић Јовановић, С. (2008) Транснационализација међународне трговине, Београд, Прометеј.

Унковић, М. (2010) Међународна економија, Београд, Универзитет Сингидунум.

UNCTAD. (1991) World Investment Report 1991 - The Triad In Foreign Direct Investment, New York and Geneva, UN Publication.

<http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=622>

UNCTAD. (2017) World Investment Report 2017 - Investment and the Digital Economy, New York and Geneva, UN Publication.

<http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1782>

UNCTAD. (2009) World Investment Report 2009 - Transnational Corporations, Agricultural Production and Development, New York and Geneva, UN Publication.

<http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=743>

<http://unctad.org/en>

<http://unctad.org/en/Pages/aboutus.aspx>

<http://unctad.org/en/pages/DIAE/World%20Investment%20Report/WIR-Series.aspx?Re=1,20>

<http://unctad.org/en/Pages/Publications/TradeandDevelopmentReport.aspx>

<http://unctad.org/en/Pages/Publications/Handbook-of-Statistics.aspx>

Boban Dašić, Radmila Trklja, Jelena Šaranović

SUMMARY

ANALYSIS OF GLOBAL FLOWS OF FOREIGN DIRECT INVESTMENTS UNCTAD'S WORLD INVESTMENT REPORT FROM 2017.

Foreign direct investment represents the main lever of development of national economies, and therefore of the whole world. Today's world as we know it would not be the same place without foreign direct investments. Foreign direct investments have their long history of creation, thus laying the foundation for the transnationalization of the world economy. However, contemporary forms of foreign direct investment experience their expansion in the period after the Second World War, and for the true flourishing of these they are bound by the end of the XX and the beginning of the 21st century. The subject of this paper is the analysis of foreign direct investment flows in the world, that is, an insight into the value of the inflow and outflow of foreign direct investments in the world. The data is taken from the latest World Investment Report from 2017, published annually by the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD).